

Ukrajina na lošem putu

Autor: Vaclav Havel

Otkako je Viktor Janukovič 2010. izabran za predsednika, ukrajinska demokratija je značajno i alarmantno narušena. Temelji demokratskog društva kao što su sloboda izražavanja, okupljanja i štampe pod sve većim su pritiskom. Progon opozicije, koji je kulminirao hapšenjem i pritvaranjem bivše premijerke Julije Timošenko, kao i tekuće suđenje koje većini na Zapadu izgleda kao politički proces, potvrđuje sumnje da je vladavina prava dovedena u pitanje.

Kada se zna kakav je strateški značaj Ukrajine, nije čudo što je njena politička sudbina postala predmet od najveće pažnje ne samo za Evropu, već za čitavu međunarodnu zajednicu. Faktori koji izazivaju najveću zabrinutost u aktuelnom antidemokratskom zaokretu Ukrajine su sledeći:

Koncentracija vlasti. Pošto je Viktor Janukovič prošle godine izabran za predsednika, Ustavni sud je poništio promene iz 2004. koje su bile deo dogovora za mirno okončanje Narandžaste revolucije. Time je konsenzus postignut radi smanjenja predsedničkih ovlašćenja i uspostavljanja parlamentarnog sistema izokrenut. Predsednik Ukrajine sada sve više uspostavlja totalnu kontrolu nad izvršnom, zakonodavnom i sudskom vlašću.

Endemska korupcija. Široko rasprostranjeno mišljenje je da je korupcija ukorenjena u policiji, tajnoj službi, administraciji, Vladi i javnom tužilaštvu. Na skali percepcije korupcije koju primenjuje Transparensi internešenel Ukrajina ima vrednost 2,4 (najviša vrednost korupcije je nula, a najniža 10). Borba protiv korupcije je u najboljem slučaju polovična i ne donosi vidljive rezultate. Korupcija osakaćuje institucije, a vladina neaktivnost kada je reč o ovom problemu ima i ekonomske posledice.

Pojačana aktivnost Državne bezbednosti (SBU). Dokazi o politički motivisanim aktivnostima SBU predstavljeni su u brojnim izveštajima grupa za zaštitu ljudskih prava. Pojedinci, nevladine organizacije i novinari suočeni su sa otvorenim pretnjama ili su pod nadzorom. Jula 2010., na primer, šef ukrajinske kancelarije Fondacije Konrad Adenauer Niko Lange bio je zadržan na aerodromu u Kijevu posle objavljivanja kritičkog izveštaja o regionalnim izborima (incident je potom predstavljen kao „nesporazum“). U septembru SBU je pretraživala prostorije organizacija koje finansira filantrop Džordž Soros; oktobra 2010. policija je bez sudskog naloga pretražila prostorije grupe za ljudska prava u mestu Vinicja.

Uznemiravanje opozicionih partija i nezavisnih medija. Tekući krivični procesi protiv opozicionih političara, uključujući Juliju Timošenko, uz primenu izmenjenog izbornog zakona koji favorizuje šefa države i njegove pristalice, oslabljuju opozicione snage.

Uznemiravanje medija kreće se od administrativnih opstrukcija do mnogo gorih stvari. Nestanak Vasila Klimentijeva, glavnog i odgovornog urednika novina Novi stil, koje su opširno pisale o korupciji u regionu Harkova, nikad nije bio potpuno istražen. Većina TV kanala je u rukama četiri grupacije od kojih je većina tesno povezana sa vladajućom Partijom regiona. Valerij Horoškovski istovremeno je vlasnik Inter Media Grupe, šef tajne službe i član Saveta Narodne banke Ukrajine što je očigledan slučaj sukoba interesa. Iznad svega, jasni su dokazi degradacije medijskog pluralizma otkako je Janukovič došao na vlast.

Slabo civilno društvo. Iako posmatrači veruju da je dalje zastrašivanje nevladinih organizacija ograničeno usled zabrinutosti administracije zbog međunarodnih reakcija, posebno iz EU, radno okruženje za grupacije civilnog društva i dalje je krajnje složeno i one nemaju stvarnu mogućnost da utiču na kreiranje politike.

Ukrajina je stigla do raskrsnice. Jedan putokaz je ka demokratiji, drugi ka autokratskom sistemu. Prvi put vodi ka članstvu u Evropskoj uniji; drugi Ukrajinu može odvesti ka mračnijoj i opasnijoj destinaciji. Milioni Ukrajinaca žele članstvo u EU, ali njihov entuzijazam ograničava nejasna politika EU prema njihovoj zemlji.

Janukovičeva administracija proklamovala je svoju voljnost da Ukrajinu vodi ka EU, ali ne sprovodi reforme kako bi ispunila kriterijume. Otud je malo verovatno da će Ukrajina u doglednoj budućnosti dobiti poziv da počne pregovore.

Vitalni interes EU je da vodi daleko aktivniju politiku prema Ukrajini nego što je to bio slučaj do sada. Poljska koja trenutno predsedava EU trebalo bi da se seti početaka svoje borbe za demokratiju i podrške koju je dobijala od Zapada. Slična podrška sada je potrebna Ukrajini i ona ne treba da izostane iz razloga političke probitačnosti ili radi sebičnih ekonomskih interesa. Zahtevamo od EU i njenih država članica da insistiraju na poštovanju vladavine prava.

Najmanje što EU može da učini jeste da zahteva da Julija Timošenko i drugi opozicioni lideri budu uz kauciju pušteni na slobodu kako bi mogli da se snažnije bore na sudu.

Bivši predsednik Češke je jedan od potpisnika ovog teksta. Potpisnici su, između ostalih, i dobitnik Nobelove nagrade za mir Dezmond Tutu, bivši predsednik SR Nemačke Rihard fon Vajzeker, lider ruske partije Jabloko Grigorij Javlinski i dalaj lama